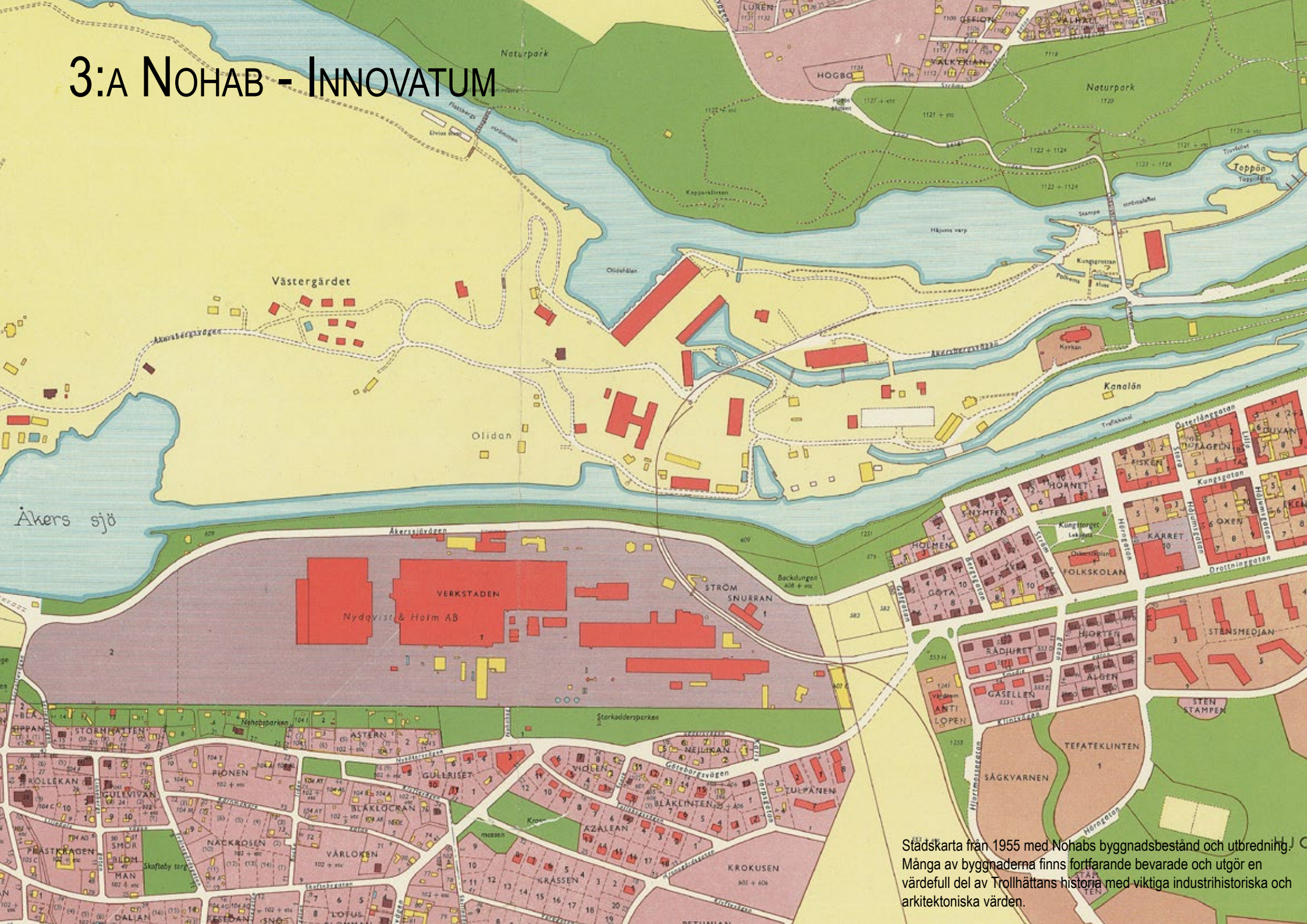
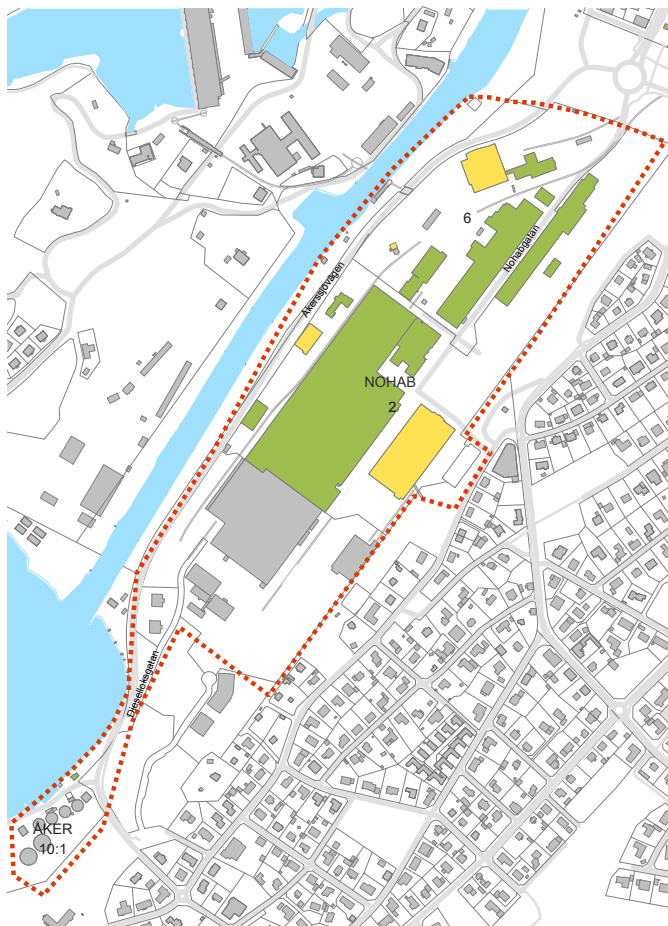

3:A NOHAB - INNOVATUM

Stadscharta från 1955 med Nohabs byggnadsbestånd och utbredning. Många av byggnaderna finns fortfarande bevarade och utgör en värdefull del av Trollhättans historia med viktiga industrihistoriska och arkitektoniska värden.

BESKRIVNING AV KULTURMILJÖN

Miljön är lokaliserad till området mellan Bergkanalen och Skoftebyn och består av ett konglomerat av byggnader från olika tidsepoker. Äldre industribyggnader från mitten av 1800-talet skapar idag tillsammans med modernt utformade byggnader en mötesplats för företagare och besökare. Miljön präglas av förnyandet av industriområdet som påbörjades i slutet av 1900-talet då det gamla verkstadsområdet Nohab omvandlades till Innovatumområdet.

Många av de tidiga industribyggnaderna finns kvar på platsen och känns igen genom sin tidstypiska och påkostade tegelarkitektur. Byggnadernas fasader är till relativt stor del välbevarade medan interiörerna i många fall anpassats till modernare verksamheter. Karaktären på området präglas av de äldre industribyggnaderna som genom utformning och volym vittnar om tidigare användning. De byggnader som tillkommit har en tidsenlig och arkitektonisk utformning som särskiljer dem från den ursprungliga bebyggelsen på platsen.

Området är idag ett utvecklingscentrum för tillväxt, forskning och upplevelser. Området består av Innovatum Science Center som arbetar med interaktiva utställningar med fokus på teknik, media och produktion, Inkubator som är en miljö för nystartande företag och Projektledarna som är en plattform för forskning och utvecklingsprojekt. Utöver detta finns även Saabs bilmuseum, restaurang, Film i väst, Högskolan Väst, Turistbyrån m.fl. Sammanlagt finns närmare 120 verksamma företag i området.

Äldre fotografi över Nohabs industriområde från 1945. Källa: Innovatum bildarkiv.

Moderna byggnader har tagit plats i den äldre industrimiljön och skiljer sig genom utformning och materialval.

Verkstadsföretaget Nohab har i många avseenden satt Trollhättan på världskartan, men kanske ännu större är företagets betydelse för stadens utveckling.

Företaget Nohab etablerades i området redan under mitten av 1800-talet och kom att bedriva verksamhet fram till år 1970 då lönsamheten minskade och företaget lades ned bit för bit. Nohab var länge den största och viktigaste arbetsplatsen i Trollhättan och utgjorde ryggraden i samhällets ekonomi. Företagarna Antenor Nydqvist, Magnus Lindström och Carl Olof Holm startade Trollhättans Mekaniska Verkstad år 1847. Vattenkraften och kanalen som transportväg lockade grundarna till Trollhättan och de började uppföra verkstäder för bland annat turbinbyggande på öarna i älven. Företaget utvecklades snabbt och produktionen ändrades delvis i takt med efterfrågan. Företaget började med tillverkning av ånglok under 1860-talet vilket kom att få en avgörande roll för företagets framtid. År 1865 levererades det första loket och loktillverkningen ökade sedan i takt med järnvägarnas utveckling. Företaget kom att förse många länder runt om i världen med lok och annat järnvägsmaterial.

Under 1880-talet byggdes de första fabriksbyggnaderna på kanalens östra sida. En betydande händelse för detta område var år 1920 när företaget fick en beställning från Ryssland på 1000 ånglok, som senare kom att kallas ryssordern. För att lyckas leverera den stora mängden lok expanderades området och produktionen och området öster om kanalen togs i bruk. I samband med detta kom bland annat kajen och kranen nere vid Åkersjö att byggas och området utvecklades med nya byggnader för

storskalig produktion. Ordern var otroligt viktig för företaget och Trollhättan. Flera hundra personer fick jobb under en period som annars var förknippad med hög arbetslöshet. Tyvärr blev glädjen kort och redan år 1922 annullerades ordern till 500 lok.

Under 1930-talets skedde en vändning i produktionen. Tillsammans med ASJA från Linköping bildades bolaget Nohabs flygmotorfabriker AB som började tillverka flygmotorer efter uppmaning från regeringen. År 1933 levereras den första motorn men strax därefter flyttades tillverkningen till Malöga och kom senare att delas upp i två företag, Saab och Volvo flygmotor. Under andra världskriget skedde ytterligare ett uppsving för företaget då de började tillverka krigsmateriel vilket bidrog till att Trollhättan överlevde kriget förvånansvärt bra.

ÅTGÄRDER

- Den kulturhistoriskt klassade bebyggelsen är av sådant värde att den omfattas av PBL 8 kap. 13 §, 14 § och 17 §.
- En detaljplan med syfte att säkerställa bebyggelsens kulturhistoriska värden ska upprättas. Skyddsbestämmelser ska förutom rivningsförbud innefatta anvisningar gällande de delar som inte får förändras eller tas bort och underhåll.
- Skyddsbestämmelserna bör kombineras med utökad lovplikt för åtgärder som har påverkan på skyddsvärdet.

Byggnaden uppfördes som plåtslagerverkstad under slutet av 1890-talet. Under 1930-talet när produktionen ändrade inriktning byggdes det delvis om till kontor och laboratorium. Byggnadens välbevarade tegelfasad är det första som möter besökare till området. Äldre fotografi från 1955, Källa: Innovatum bildarkiv.

MOTIV

Ett industriområde är inte enbart intressant på grund av karakteristiska byggnader som oftast ritats av kända arkitekter, utan även som ett fysiskt spår av industrihistorien. En rest av en industriperiod som har varit den dominerande kraften i det moderna samhället och stadens utveckling.

Nohab och Trollhättan är intimt förknippade med varandra och företaget har följt stadens utveckling. Området har stora kulturvärden och värdefulla identitets- och symbolvärden för Trollhättan och invånarna i staden. Många av byggnaderna har även stora arkitektoniska värden med dekorativa tegelfasader som är representativa för tidens industribyggnader. Av särskilt värde är fastigheterna på Nohab 2, byggnader; 1, 7, 10 och 13, och på Nohab 6, byggnader; 1, 2 och 3. Dessa byggnader har en bevarad utformning från tiden och utgjorde kärnan i dåvarande verksamhet och är därmed värdefulla för förståelsen av områdets tidigare produktion. De nyare byggnaderna i området bör ses som intressanta, främst ur ett arkitektoniskt perspektiv då flera av dessa har spännande arkitektur som på ett intressant sätt tillför ett nytt historielager till miljön.

Det enda bevarade bostadshuset i området är uppfört år 1908 efter ritningar av Adrian Crispin Pettersson för Nohabs arbetare. Byggnaden inrymmer idag kontor och ligger vackert placerad med utsikt över kanalen.

En av de första byggnaderna som uppfördes på den östra sidan om kanalen var modellsnickarverkstaden år 1897. Byggnaden har ett karakteristiskt sågtagndtak som är mycket typiskt för tidens industribyggnader.

Det som idag inrymmer SAAB Car Museum var ursprungligen den stora mekaniska verkstaden. Byggnaden uppfördes på platsen i två etapper med start redan år 1906 och utgjorde länge kärnan i verksamheten.

Den gamla smedjan ligger mitt i området och uppfördes 1935. Stora delar av det gamla gjuteriet har fått ny användning men smedjan är fortfarande i bruk. Dofter, ljud och bevarade maskiner är av stor betydelse för områdets autenticitet och värdefullt för upplevelsen av områdets historia.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Spår efter den tidigare verksamheten så som järnvägsräls, byggnader, kranar, strukturer och andra tecken på områdets industriella karaktär ska bevaras och förstärkas.

Fasader ska renoveras med material som ursprungligen användes och med traditionella metoder. Av särskilt stort värde är tegelbyggnaderna med dekorativ tegelornamentik i gesimsband, trappstegsgavlar, omfattningar och liknande utsmyckningar.

Förtätning och byggnation i framför allt miljöns norra del undviks helt. Här går det fortfarande att utläsa och förstå

Detalj av trappstegsgavel på maskinverkstaden från 1909.

områdets tidiga verksamhet, där spelar smedjan och dess verksamhet en viktig roll.

Ytterligare hårdgjorda ytor för parkering ska inte tillkomma i miljön. Parkeringsplatser läggs med fördel i utkanten av området.